

Nr 60.

Ankom till riksdagens kansli den 16 maj 1946 kl. 4 em.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående översyn av åtgärderna för bekämpande av fjäderfäsjukdomarna i riket.

(2:a avd.)

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 4, av herr *Persson* i Svensköp har hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam översyn av de åtgärder, som redan äro vidtagna eller ytterligare kunna påkallas för bekämpandet av fjäderfäsjukdomarna inom landet, samt att Kungl. Maj:t därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill en sådan utredning kan föranleda.

Beträffande de skäl som anförts till stöd för dessa yrkanden får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i därför föreskriven ordning inhämtat utlåtanden i ärendet av lantbruksstyrelsen och medicinalstyrelsen, vilken senare myndighet jämväl överlämnat yttrande av styrelsen för statens veterinärmedicinska anstalt.

För bekämpande av hönssjukdomar ha åtskilliga författningsbestämmelser utfärdats. Sålunda har Kungl. Maj:t den 20 november 1931 utfärdat kungörelse (nr 402) angående åtgärder mot hönskolera, hönsppest och hönstyfus. Sjukdomarna hönskolera och hönsppest ha sedermera upptagits bland de sjukdomar, som omnämnas i epizootilagen den 12 april 1935 (nr 195), i samband varmed den förstnämnda kungörelsen upphävts i vad gäller dessa sjukdomar. Genom kungörelse den 22 december 1939 (nr 881) har Kungl. Maj:t föreskrivit, att infektiös laryngotracheit hos höns skall jämföras med de i epizootilagen angivna sjukdomarna. Medicinalstyrelsen har i kungörelse den 29 april 1933 utfärdat råd och anvisningar till bekämpande av hönstyfus (vit diarré hos kyckling).

Beträffande hönsppest och hönskolera gäller enligt epizootilagen att veterinär, som efter undersökning konstaterat förekomst av dessa sjukdomar, har att därom ofördröjligen underrätta länsstyrelsen, som skall utfärda smittförklaring. Vid misstanke om sådan sjukdom utfärdas misstänktförklaring.

Enligt ovannämnda kungörelse den 20 november 1931 är stadgat anmälningsplikt för hönstyfus i likhet med vad som gäller för övriga smittsamma husdjurssjukdomar. Djurägaren är skyldig att inom 24 timmar underrätta ordföranden i hälsovårdsnämnden, och besättningen skall hållas spärrad tills

veterinär lämnat närmare föreskrifter. Hälsovårdsnämndens ordförande skall rapportera förhållandet till länsstyrelsen, som har att pröva, huruvida veterinär bör förordnas att närmare utforska sjukdomens beskaffenhet. Det åligger veterinär att i sådant fall avlägga rapport till länsstyrelsen. Har hönsstyfus konstaterats, kan medicinalstyrelsen förklara området smittat eller misstänkt för smitta och i erforderliga fall även förordna om nedslaktning av djur. Av hönsstyfus smittat ställe kan förklaras fritt trettio dagar efter upphörandet av sista sjukdomsfallet eller efter sista dödsfallet under förutsättning att smittrening under uppsikt av veterinär äger rum. Har hela besättningen dött eller nedslaktats kan stället friförklaras tio dagar efter avslutad smittrening. Under tid då smittförklaring gäller få mottagliga fjäderfän, levande höns och hönsägg icke utföras från stället.

Smittförklaring i anledning av hönsstyfus har med hänsyn till sjukdomens stora utbredning icke utfärdats på senare år. Däremot förklaras vederbörande ställe spärrat för in- och utförsel av levande höns, hönsfåglar och ägg. Under vissa villkor medgives utförsel från dylikt ställe av konsumtionsägg.

Det har dock visat sig att nuvarande bestämmelser böra i vissa avseenden omarbetas och kompletteras med nya föreskrifter, och medicinalstyrelsen har den 9 februari 1943 uppdragit åt professorn H. Magnusson, Malmö, att i egenskap av sakkunnig utarbeta förslag till nya författningsbestämmelser i ämnet. Nämnda förslag inkom till styrelsen den 15 februari 1946 och har av medicinalstyrelsen remitterats till styrelsen för statens veterinärmedicinska anstalt för yttrande, där ärendet för närvarande är föremål för övervägande. I detta förslag föreslås bland annat en reglering av den yrkesmässiga handeln med avelsågg, levande kycklingar och höns ävensom införande av kontroll över maskinkläckning av ägg samt uppfödning av kycklingar för annans än egen räkning. Det är att förmoda att, därest nya bestämmelser genomföres på basis av det av Magnusson framlagda förslaget, dödligheten i hönsstyfus samt sjukdomens utbredning skall kunna avsevärt minskas.

Lantbruksstyrelsen har anfört följande:

Till en början må erinras därom, att chefen för jordbruksdepartementet genom beslut den 15 juni 1935 anbefallt medicinalstyrelsen och lantbruksstyrelsen att gemensamt verkställa utredning beträffande frågan om ändrade bestämmelser rörande bekämpandet av hönsstyfus samt att med utredningen jämte därav föranledda förslag inkomma till Kungl. Maj:t. Sedan åt professorn H. Magnusson, Malmö, uppdragits att i egenskap av sakkunnig utarbeta förslag till nya författningsbestämmelser i ämnet, ha av denne utarbetade författningsförslag remitterats till styrelsen för statens veterinärmedicinska anstalt för yttrande. Utredning i sagda ämne torde komma att avgivas av ämbetsverken under innevarande år. Skäl torde sålunda icke föreligga att upptaga sagda fråga till förnyad utredning.

Beträffande övriga i motionen berörda hönssjukdomar må erinras därom, att sjukdomarna hönskolera och hönspest upptagits bland de sjukdomar, som omnämnas i epizootilagen den 12 april 1935 (nr 105). Enligt bestämmelserna i sagda lag är veterinär, som efter undersökning konstaterar eller misstänker förekomst av sådan sjukdom, skyldig att därom ofördröjligen underätta vederbörande länsstyrelse, som skall utfärda smittförklaring respektive

misstänktförklaring. Vidare har i kungörelsen den 22 december 1939 (nr 881) föreskrivits, att infektiös laryngotracheit hos höns skall jämföras med de i epizootilagen angivna sjukdomarna. Ytterligare föreskrifter rörande bekämpandet av nu oförmälda sjukdomar synas enligt lantbruksstyrelsens mening för närvarande icke vara av behovet påkallade.

Nu har emellertid motionären anförts, att även andra i riket förekommande hönssjukdomar, företrädesvis leukos (vitblodsjuka) vore av så allvarlig natur, att särskilda föreskrifter rörande deras bekämpande vore av behovet påkallade. Sagda sjukdomar kunna emellertid, enligt vad lantbruksstyrelsen inhämtat, bäst bekämpas genom hygieniska åtgärder inom djurbesättningarna samt genom noggrant urval av avelsdjur. Detsamma torde även gälla sådana hönssjukdomar som coccidios hos kycklingar (hönssnuva) och tuberkulos. Tilläggas må, att hönsleukosen ännu icke lärt vara fullt utforskad beträffande sjukdomens orsak, omfattning och diagnostik. Av ovan anförda skäl torde det tills vidare icke vara lämpligt att meddela särskilda föreskrifter rörande tvångsvis bekämpande av ifrågakvarande sjukdomar.

Vissa av ovannämnda sjukdomar synas emellertid ha fått en sådan utbredning i vissa delar av landet, att det måste anses vara av allmänt intresse att djurägarna bibringas ökad kännedom om de åtgärder av hygienisk samt avels- och utfordringsteknisk natur, som lämpligen böra vidtagas i syfte att bekämpa ifrågakvarande sjukdomar. Det torde närmast böra ankomma på medicinalstyrelsen att utfärda råd och anvisningar i förevarande avseende samt vidtaga åtgärder för deras bringande till offentligheten på lämpligt sätt.

Medicinalstyrelsen har framhållit bland annat följande:

I motionen har anförts, att även andra sjukdomar än de i kungörelsen nr 402/1931 nämnda vore till sin natur så allvarliga och hade fått sådan utbredning, att lagbestämmelser för deras bekämpande kunde ifrågasättas. Detta gällde framförallt hönsleukosen (vitblodsjuka), som i västra och södra delarna av landet fått en våldsam utbredning.

I fråga om dessa sjukdomar har professor Magnusson i skrivelse till medicinalstyrelsen anförts, att de flesta auktoriteterna på området anse att sjukdomarna i fråga vore orsakade av ett virus och att de kunde spridas från individ till individ på olika sätt. På grund av sin smygande karaktär vore dessa svåra att upptäcka. Inkubationstiden vore lång och symtomen uppträdde oftast först vid tiden, då unghönsen börjat värpa. Sjukdomarna kunde icke konstateras genom serologisk undersökning på samma sätt som vid hönsstyfus och man kände icke något pålitligt medel att förebygga desamma. Det enda som vid bekämpandet visat sig vara till nytta hade varit sanering av besättningarna genom att höja den allmänna hygienien samt vidtaga noggranna kontrollåtgärder vid urvalet av avelsdjur.

Hönsleukosen anses icke vara smittsam på samma sätt som sjukdomen hönsstyfus och dess natur är ännu mycket litet utforskad beträffande orsaker, omfattning och diagnostik. I samråd med statens veterinärmedicinska anstalt ha främst vid de av Sveriges fjäderfäavelsförening kontrollerade avelshönsgårdarna vissa åtgärder vidtagits, vilka enligt anstalten kunna få stor betydelse för utrotande av denna sjukdom. Statens medicinska forskningsråd har helt nyligen beviljat medel till vissa vetenskapliga undersökningar rörande leukosen hos höns, vilka undersökningar äro avsedda att utföras av professorn vid veterinärhögskolan K. Eriksson och laboratorn vid statens veterinärmedicinska anstalt A. Isaksson. Enligt styrelsens mening torde det på sätt styrelsen för statens veterinärmedicinska anstalt i sin skrivelse föreslagit vara lämpligast att i avvaktan på ökad erfarenhet om ifrågakvarande sjukdoms na-

tur och sättet för dess bekämpande tills vidare låta anstå med utfärdande av författningsföreskrifter för dess bekämpande.

Andra hönssjukdomar såsom coccidios hos kyckling, s. k. hönssnuva och tuberkulos, vilka ofta stå i samband med hygieniska brister, utfodrings- eller avelstekniska förhållanden böra bekämpas genom lämplig propaganda och synas för närvarande icke kräva särskilda författningsföreskrifter. I avseende å hönstuberkulos synes tuberkulin kostnadsfritt böra ställas till förfogande åt sådana djurägare, som frivilligt vidtaga åtgärder för bekämpande av sagda sjukdom. Det torde vara ganska osannolikt att vare sig veterinärerna eller den vid statens veterinärmedicinska anstalt anställda konsulenten i fjäderfä- och pälsdjurssjukdomar kunna medhinna att driva nyssnämnda propagandaverksamhet. Snarare borde detta vara en uppgift som bör åvila hushållningssällskapen, där särskilda instruktörer för fjäderfäsjukdomar böra anställas för att sprida upplysning om hönssjukdomarna och deltaga i bekämpandet av desamma. Medicinalstyrelsen ansluter sig till vad styrelsen för statens veterinärmedicinska anstalt i sitt yttrande anfört i detta hänseende. Beträffande de råd och anvisningar, som ytterligare kunna erfordras för ett framgångsrikt bekämpande av sjukdomen hönstufus torde medicinalstyrelsen, då styrelsen hunnit fatta ställning till det av professor Magnusson framlagda ovanberörda förslaget, komma att utfärda sådana.

Styrelsen för statens veterinärmedicinska anstalt anför i huvudsak följande:

I likhet med motionären vill anstaltsstyrelsen framhålla betydelsen för lönsamheten av fjäderfäskötseln av ett effektivt bekämpande av fjäderfäsjukdomarna. Genom dessa åsamkas nämligen fjäderfäodlarna avsevärda förluster. Enligt vissa av statens livsmedelskommissions statistiska byrå lämnade preliminära uppgifter från den allmänna husdjursräkningen i juni 1945 skulle hönsantalet i riket uppgå till 9,7 miljoner (inklusive kycklingar) och antalet övriga fjäderfän, såsom kalkoner, gäss, ankor, till cirka 210 000. De vid fjäderfäavelsföreningarnas kontrollstationer erhållna uppgifterna om genomsnittlig årlig dödlighet på grund av olika sjukdomar synas dock icke kunna oförändrade tillämpas för landet i dess helhet, eftersom djuren å kontrollstationerna äro utsatta för särskilt pressande förhållanden och därför kunna beräknas uppvisa större dödlighet än övriga fjäderfäbestånd. Om dödligheten vid kontrollstationerna beräknas till cirka 15 procent, torde den för landet i dess helhet kunna uppskattas till cirka 10 procent, vilket med det förenämnda antalet fjäderfän motsvarar en årlig förlust på grund av sjukdom av cirka 1 000 000 djur. Huruvida som motionären anfört dödligheten i hönsgårdarna under de senaste åren visat tendens till stegring vill anstaltsstyrelsen ej bestämt uttala sig om, även om vissa iakttagelser skulle kunna tyda därpå. Den av motionären anförda uppgiften, att antalet obduktioner av fjäderfä vid anstalten ökat, synes i varje fall icke böra tagas såsom bevis för riktigheten av en sådan uppfattning. Det ökade antalet obduktioner torde nämligen framför allt bero på att de vid hönsgårdarna självdöda djuren under de senare åren i allt större utsträckning av djurägarna insänts för undersökning vid anstalten. Från och med april 1945 har även Sveriges fjäderfäavelsförening ålagt de av denna godkända avelshönsgårdarna att insända samtliga självdöda djur till anstalten för obduktion.

Under den följd av år de nu gällande bestämmelserna rörande hönstufusens bekämpande tillämpats ha desamma visat sig alltmera otillräckliga för ett effektivt utrotande av denna för landets fjäderfäskötsel så allvarliga sjukdom. Sjukdomen sprides framförallt genom handel med daggamla kyck-

lingar från besättningar, som icke stå under fortlöpande effektiv hönstufuskontroll. De nu gällande föreskrifterna lägga nämligen ej hinder i vägen för de mindre nogräknade kycklinguppfödare att försälja kycklingar, intill dess hönstufus mer eller mindre händelsevis upptäckes hos deras kunder och sjukdomen kan misstänkas härflyta från uppfödarna i fråga. För eliminerande av de bristfälligheter som vidlåda de nu gällande bestämmelserna i ämnet har, efter uppdrag av medicinalstyrelsen, professor H. Magnusson, Malmö, nyligen utarbetat förslag till nya författningsbestämmelser rörande hönstufus, vilket förslag den 15 februari 1946 remitterades till anstalten för yttrande och för närvarande är föremål för anstaltens övervägande. I förslaget föreslås bl. a. en reglering av den yrkesmässiga handeln med avelsagg och med levande kycklingar och höns ävensom införande av offentlig kontroll över maskin- kläckning av ägg samt uppfödning av kycklingar för annans räkning. Det synes kunna antagas, att genom utfärdande av nya bestämmelser på basis av professor Magnussons förslag dödligheten i hönstufus skall kunna högst avsevärt reduceras till nytta för lönsamheten av landets hönsskötsel.

Motionären har bl. a. anfört, att även andra sjukdomar än de i Kungl. Maj:ts kungörelse den 20 november 1931 upptagna vore till sin natur så allvarliga och hade fått en sådan utbredning att lagbestämmelser för deras bekämpande kunde ifrågasättas. Detta skulle framförallt gälla hönssleukosen (vitblodsjukan), som i västra och södra delarna av landet skulle fått en våldsam utbredning. Anstaltsstyrelsen vill beträffande denna sjukdom meddela, att efter samråd med anstalten främst vid de av Sveriges fjäderfäavelsför- ening kontrollerade avelshönsgårdarna vissa åtgärder vidtagits, vilka synas kunna få stor betydelse för utrotande av denna sjukdom, för vars uppkomst ärftliga anlag synas spela en väsentlig roll. Vidare förberedas vissa vetenskapliga undersökningar rörande leukosen hos höns av professorn K. Eriks- son vid veterinärhögskolan och laboratorn A. Isaksson vid veterinärmedicinska anstalten och bidrag för dessa undersökningar ha även nyligen beviljats av statens medicinska forskningsråd. I avvaktan på utvidgad erfarenhet om ifrågavarande sjukdoms natur och sättet för dess bekämpande synes det tills vidare böra anstå med utfärdande av författningsföreskrifter för dess bekämpande.

Utöver genom nu omnämnda sjukdomar vållas stora förluster i hönsbe- sättningarna främst genom äggladarinflammationer, coccidios hos kyckling, s. k. hönssnuva och tuberkulos. Då dessa sjukdomar framförallt samman- hänga med brister i hygien eller utfodring eller avelstekniska förhållanden inom respektive besättningar, synes bekämpandet i första hand böra ske genom utökad upplysning och propaganda för en förbättrad hygien och utfodring och ett ändamålsenligt bedrivet avelsarbete i och för en allmän vitalitetsökning hos hönsen. Några författningsföreskrifter synas härvidlag åtminstone tills vidare icke vara påkallade.

Såsom motionären erinrat är vid veterinärmedicinska anstalten sedan den 1 juli 1944 inrättad en befattning såsom konsulent i fjäderfä- och pålsdjurs- sjukdomar. Sedan genom konsulentens hittillsvarande arbete betydligt ökad erfarenhet vunnits om läget på hönssjukdomarnas område, synes tiden nu vara inne för ett igångsättande av en mera intensifierad upplysningsverk- samhet rörande hönssjukdomarnas orsaker, spridningssätt och bekämpande. Sådan upplysning synes bl. a. kunna lämnas genom artiklar i jordbruks- pressen och undervisning vid fjäderfäskötarkurser. Samtidigt är det emeller- tid nödvändigt, att åtskilliga spörsmål kunna göras till föremål för veten- skaplig undersökning genom konsulentens försorg. Exempelvis må nämnas ut- förande av försök rörande bristsjukdomar, förlagda både till vissa hönsbesätt- ningar och till anstalten. Konsulentens arbetsbörda enbart i fråga om hönssjuk-

domar kan sålunda förväntas komma att bli mycket betungande. Samma befattningshavare är emellertid samtidigt även konsulent rörande pälsdjursjukdomar, vilka sjukdomar på grund av deras stora ekonomiska betydelse för landets pälsdjursuppfödning och specifika karaktär ingalunda tåla att tillbakasättas till förmån för hönssjukdomarna. Enligt anstaltsstyrelsens förmenande måste befattningshavarens nuvarande arbetsuppgifter därför betraktas såsom mer än tillräckliga och det synes icke ändamålsenligt att konsulenten därutöver skulle som ifrågasatts i årets statsverksproposition få upptaga till behandling även problem rörande sjukdomar jämväl hos andra djur än fjäderfä och pälsdjur. I detta sammanhang vill anstaltsstyrelsen i stället uttala, att utvecklingen inom kort torde nödvändiggöra uppdelning av den nuvarande konsulenttjänsten i en konsulenttjänst i fjäderfäsjukdomar och en sådan tjänst i pälsdjursjukdomar med möjlighet tills vidare för innehavaren av sistnämnda tjänst att behandla även problem berörande andra djurslag än pälsdjur.

Anstaltsstyrelsen biträder motionärens framhållande av det stora behovet för djurägarna av vägledning och rådgivning i alla frågor som röra produktionstekniken, såsom beträffande hygienska, avelstekniska och utfodningsförhållanden. Det synes i allmänhet icke möjligt vare sig för de praktiserande veterinärerna eller konsulenten i fjäderfä- och pälsdjursjukdomar att medhinna en granskning av de speciella förhållanden, som härutinnan äro rådande vid de olika hönsgårdarna. Otivvelaktigt skulle det vara värdefullt, om inom förslagsvis varje hushållningssällskaps område funnes en särskild befattning såsom konsulent eller instruktör med uppgift att i dessa frågor tillhandagå fjäderfäodlarna. Å sådan konsulent skulle lämpligen även kunna ankomma att vara auktoriserad blodprovstagare och utföra vissa andra göromål, som påkallas vid sjukdomsbekämpandet. Med hänsyn till att en av de viktigaste arbetsuppgifterna, nämligen blodprovstagningen, är ett säsongarbete, kan det övervägas, huruvida icke ifrågavarande befattningshavarens uppgifter skulle kunna kombineras med vissa andra uppgifter inom lantushållningen, såsom t. ex. kontrollassistenternas göromål.

Anstaltsstyrelsen har här ovan uppehållit sig vid de omständigheter, som av motionären angivits som underlag för dennes förslag om en översyn av åtgärderna för bekämpande av fjäderfäsjukdomarna inom landet. Härvid har anstaltsstyrelsen i vissa avseenden funnit nu förefintliga missförhållanden redan på väg att avhjälpas, varför någon särskild utredning på grund av dessa olägenheter icke torde vara påkallad. Vissa andra otillfredsställande förhållanden har anstaltsstyrelsen ansett icke för närvarande kunna undanröjas genom av motionären förordade lagstiftningsåtgärder. I flera avseenden vill anstaltsstyrelsen emellertid understödja motionären, så t. ex. beträffande bästa sättet att tillgodose hönsägarnas behov av vägledning och rådgivning. I detta sammanhang vill anstaltsstyrelsen meddela, att anstalten för närvarande på grund av remiss har att yttra sig över en av legitimerade veterinären H. Sandstedt och agronomen A. Örborn hos chefen för jordbruksdepartementet gjord framställning om utredning, huru en intensifiering av den förebyggande husdjursjukvården skulle kunna verkställas. Det synes anstaltsstyrelsen kunna övervägas, huruvida ej de spörsmål, vilka behandlas i här förevarande motion, lämpligen skulle kunna vidare behandlas inom en eventuellt blivande utredning rörande en intensifiering av den förebyggande husdjursjukvården.

Utskottet.

Utskottet delar motionärens uppfattning rörande betydelsen för en lönsam fjäderfäskötsel av ett verksamt bekämpande av fjäderfäsjukdomarna.

Emellertid synes av utlåtandena i ärendet framgå, att de myndigheter som närmast ha att syssla med ifrågavarande problem ägna nödig uppmärksamhet åt detsamma och i den mån gällande bestämmelser icke kunna anses tillfredsställande igångsatt utredningar i avsikt att åstadkomma förbättringar på området. Något ytterligare torde knappast stå att vinna genom en sådan utredning som förordats i motionen.

Beträffande flera av de av motionären omnämnda sjukdomarna synes gälla, att förhållandena skulle kunna förbättras genom åtgärder av hygienisk samt avels- och utfodringsteknisk natur. Det torde vara att förvänta att medicinalstyrelsen utfärdar råd och anvisningar i berörda hänseende samt vidtager åtgärder för desammas bringande till offentlig kännedom.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att motionen II:4 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 16 maj 1946.

På jordbruksutskottets vägnar:

ABEL ANDERSSON.

Närvarande: se utlåtande nr 55.
